

Körsång - tillsammans för helheten eller feel good-projekt?

Etnologen Owe Ronström har forskat bland annat om dans, musik, etnicitet, mångkultur och generation. Han är dessutom utövande musiker och spelar i många olika sammanställningar och har producerat ett stort antal radioprogram. År 2016 publicerade han boken *Körer och kulturhistoria. Etnologiska aspekter på ett svenskt massfenomen* som här presenteras. Publikationen har kommit till som en beställning först i form av ett fördrag för körledare i Visby 2009. Senare utvecklades det till en liten bok om fenomenet körsång ur etnologiskt perspektiv med fokus på att ge förklaringar till körsjungandet som ett massfenomen. Ronström ställer sig frågor som vad det är som lockar människor att sjunga tillsammans och hur det kom sig att körsång blev ett massfenomen, som idag engagerar ca 6 procent av Sveriges befolkning.

Ronström väljer att studera körsången utifrån och uppifrån vilket innebär att den studeras distanserat. Här kunde förstås ett annat grepp också varit användbart, dvs att studera körsången från ett inifrånperspektiv med utgångspunkt i sångares erfarenheter i form av frågelistsvar (t.ex. LUF 228). Publikationen baserar sig inte på Ronströms egen forskning, utan är närmast en sammanställning av andras forskarinsatser och egna kulturanalytiska reflektioner över fenomenet. Det här gör också att publikationen inte innehåller teoretiska eller metodologiska diskussioner, utan kan klassas som populärvetenskap. Trots att jag inledningsvis var aningen skeptisk till uppbygget måste jag till slut erkänna att Ronström än en gång levererat en intressant analys som ökar vår förståelse för ett för många aktuellt fenomen. På relativt få sidor har han fått fram mycket som kännetecknar körsjungandet.

I inledningen framkommer även att boken inte är tänkt som en berättelse om körsjungandets historia. Istället ges historiska nedslag i körsjungandets historia från äldsta tider till idag. Ungefär halva av den relativt lilla boken (93 sidor) är en historisk genomgång dels av ordet kör som gör entré i svenskan på 1700-talet, dels körsjungandets världsliga koppling till teater och dans, samt dess religiösa fokus på relationen till gud. En ganska stor mängd text sätts på körsjungandets rötter i det gamla Grekland och senantikens Rom. I avsnittet att sjunga tillsammans gör han en skillnad mellan kollektiv sång (såsom t.ex. på fotbollsläktaren) och körsång som han definierar som ”flerstämmig musik, utförd av grupp med flera personer i varje stämma som övar medvetet med särskild uppmärksamhet på samordning och integration, för att hålla fram resultatet för estetisk bedömning” (s. 33). Det ska således vara både meningsfullt och snyggt att sjunga tillsammans.

En bärande princip i Ronströms analys är att körsång innebär att sjunga tillsammans för att åstadkomma en helhet. Här tar Ronström exempel ur historien där man inom kyrkans värld brottats med att sjunga disciplinerat. Orgeln kom till som ett sätt att få församlingen att sjunga enhälligt och tillsammans, att prisa gud på rätt sätt. Körsjungandet menar Ronström är en produkt av västerländsk elitkultur, som dels utvecklades i kloster och kyrkor, dels i hov och slott. Det är under 1800-talet som körsång tog steget mot massrörelse. Här fick kollektivt sjungande en symbolisk och politisk dimension, genom att det var en sinnebild dels för folket och folkviljan, dels de nationalistiska rörelserna i Europa. Det är den urbana borgerligheten som sjunger och sången flyttar ut i nya rum. I det här skedet var det främst fråga om välutbildade, unga män som sjöng (studenter

¹ Ronström, Owe: *Körer och kulturhistoria. Etnologiska aspekter på ett svenskt massfenomen* (Wessmans musikförlag 2016)

i manskör). Sångerna var fosterländska och rojalistiska samtidigt som körerna var betryggande disciplinerade, vilket gjorde dem oantastbara (något som innebar att sånger kunde innehålla kritik riktad mot makten). Körsången fick nya ideal, och ett nytt sound som tog sig uttryck i manlig sång. Det blev till och med något av en körfeber; många samman slutningar startade körer lite varstans i Sverige. Körsången blev något av en folkrörelse.

Att sjunga tillsammans innebär att körsångarna enas under en ledare; tillsammans drar man åt samma håll. Ronström visar också hur kören kan ses som samhällets alter ego, eller som en symbol för folket. Här var det speciellt det goda samhället, med optimism och framtidstro, som skulle skapas. Körsången klev in på nya arenor, såsom missionshuset, folkets hus och arbetsplatser. Idag kännetecknas körsången av en nyttomoral; körsång och andra estetiska aktiviteter försvaras med att de är nyttiga. Körsång framställs som en medicin mot ensamhet och ohälsa. Ronström talar om körsång som glädjens, hälsans och gemenskapens vokala fackföreningar med mål att fostra körer men samtidigt också individen estetiskt, emotionellt och socialt. Intressant är att trots att vi lever i en tid av individualism är så pass många villiga att underordna sig en ledare för att nå gemensamma högre mål.

I boken frågar sig Ronström var musiken blev. Som läsare kan man ställa sig samma fråga. Boken handlar väldigt lite om själva musiken. Den som inte är insatt i hurdan körmusik som sjungits under olika tider och i olika sammanhang har ganska lite att hämta här. Det som också kunde ha utvecklats i boken är hur körsången har utvecklats och feminiserats. Idag har många blandade körer svårt att rekrytera män vilket lett till att de ibland sjunger

tre-stämmigt (i stället för fyra stämmor som är det vanliga körupplägget) som ett resultat av bristen på herrar. Däremot sjunger män gärna i manskörer. Följdfrågan blir då varför män föredrar att sjunga med andra män. Frågan är också vilka andra effekter feminiseringen av körsång har lett till? En annan fråga som kunde ha utvecklats i skriften är åldersfrågan. Vill dagens unga och yngre medelålderspersoner sjunga i körer som repeterar en gång i veckan och vill de sjunga i samma körer som de äldre? Antagligen inte. Här är antagligen projektanken framom kontinuitet dagens melodi.

Ronström diskuterar även ett dilemma som många körer dras med; nämligen att körsång lockar många men få vill lyssna! Idag är åhörarna kräsna och det räcker sällan med att ställa sig i rader och sjunga med mappar i handen. Här krävs ofta visuella inslag och kanske också teknik som kostar för att konserterna ska bli en upplevelse. Ett annat problem som diskuteras i boken är att många körer inte problematiserar sin egen roll utan uppvisar osäkerhet gällande sitt uppdrag, diffusa föreställningar om framtiden, samt ett påfallande svagt intresse för åhörarna. Ronström omtalar kören som en kulturarvsinstitution vilket dels konserverar körerna, dels utesluter det som inte är etniskt svenskt. I körsammanhang finns mycket tal om traditioner, ibland så att man tar fasta på körens historia men också ibland som ett sätt att förhindra förnyelse. Boken kunde ha utökats dels med erfarenheter av att sjunga i kör, dels med tankar om körsång i relation till ålder, kön och tradition. Ändå menar jag att det är en fräsch bok om körsjungandets väsen, som sammanbinder det kollektiva, disciplinen med det individuella, det kroppsliga och feel-good-tanken.

Lena Marander-Eklund